

Lubor Herzán

Příběh pana Herzána začíná jeho narozením v Třebíči 20. února roku 1950. Někteří by ale mohli tvrdit, že jeho osud byl sepsán již stovky let před jeho narozením. Náš pamětník je totiž hrdým potomkem nejvýznamnějšího třebíčského rodu architektů, který se tomuto řemeslu věnuje již po sedm generací.

Dětství

Ke svému dětství se v myšlenkách velice rád vrací nehledě na režim, ve kterém ho prožíval. Je plně vzpomínek na výlety s rodinou, kde se plavili na lodích, kempovali, hráli na kytaru, jednoduše trávili společně čas v přírodě. To ho dovedlo ke skautingu. A právě otec pana Herzána, který mu hrával v dětství na kytaru, položil základy jeho vztahu k hudbě.

Lužnice 1957 s rodiči

Studium na GTR a VŠ

Pan Herzán studoval v době pražského jara na Střední všeobecně vzdělávací škole, dnešním Gymnáziu Třebíč. Odjakživa ho zajímala příroda až do té míry, že ji chtěl v budoucnu studovat na vysoké škole. Avšak nakonec, po maturitě, se vydal na cestu architektury stejně jako jeho předkové.

Dostal se na stavební fakultu na obor architektura, kde využil svoje znalosti matematiky a technologie. V průběhu studia probíhaly volby, kde si dokonce dovolil nevolit komunistickou stranu. Hrozilo mu vyhození ze školy, ale nakonec vyvázl bez následků, protože komunistům vyhovovalo nemít rovných sto procent.

Jára da Cimrman singers 1973 (studenti architektury VUT Brno)

Zaměstnání

Poté, co pan Herzán v roce 1974 studium na stavební fakultě dokončil, práci si našel v tehdejším jihlavském Stavoprojektu, ve kterém díky svému otci již v minulosti, během studia, posbíral pár zkušeností. Dříve totiž něco jako soukromé projektování, naprosto běžná záležitost dnešní doby, prakticky neexistovalo.

O jeho začátcích ve Stavoprojektu vypráví s trpkým úsměvem na tváři. Oproti poslednímu ročníku na vysoké škole totiž došlo k obrovské změně. Od úctyhodné práce s profesory fakulty – předními českými architekty, se velmi rychle dostal ke zdánlivě malichernému navrhování balkonových zábradlí, či žebříku vedoucího na střechu domu.

Tyto zkušenosti ale pokládá za pozitivní. Říká, že se člověk musí nejdříve otrkat, spadnout z výšin nebeských a postavit se nohama pevně na zem.

Nedlouho poté se pan Herzán oženil a každodenní dojíždění do Jihlavy pro něj nebylo příjemné. Proto nastoupil do nového zaměstnání v Bytovém družstvu Třebíč, kde i nadále pokračoval v práci komornějšího charakteru. Práci zde měl vždy hotovou raz dva a zbývalo mu velké množství volného času. Ten zodpovědně využíval k rozvoji svých dovedností a jak sám říká, vymýšlel si domečky, které po něm nikdo nechtěl. Jeho návrhy se uchytily a brzy se po vesnicích začaly realizovat jejich stavby.

V práci v družstvu setrval až do roku 1989, kdy došlo k onomu osudovému zvratu. I přes to, že nadcházejícím změnám přicházejícím společně se Sametovou revolucí fandil, přinesly s sebou i mnohé komplikace, a to převážně v jeho profesním životě.

Po revoluci

Konec komunismu totiž zapříčinil naprostý útlum zakázek, následný krach a rozpuštění jejich oddělení. Naštěstí se mu vyplatila dobrovolná píle v letech působení v družstvu, která zajistila poměrně hladký přechod do osobního sektoru. Jediné výraznější trable představovala administrativa. Daně a úřednictví holt nebyly jeho silnou stránkou.

Kandidáti třebíčského Občanského fóra volby 1990 (L.H. 9. zprava)

Kontext zápisu Židovské čtrti do UNESCO

Rokem 1989 také můžeme nazvat pomyslný počátek dlouholetého procesu zápisu třebíčské židovské čtrti na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO založením sdružení Pro lepší Třebíč společně se starostou – Pavlem Heřmanem. Tuto událost Lubor Herzán považuje za svůj největší úspěch a byl její součástí od začátku do posledního okamžiku. Začátek nazývám pomyslným proto, že historie procesů a plánů s naprosto unikátní oblastí Třebíče sahá neuvěřitelně hluboko do dějin.

Pro kulturního lajka může být velkým překvapením, že momentální prestiž čtrti většinu dějin nebyla žádnou samozřejmostí, proto je na místě trocha historického kontextu.

Obyvatelé židovského vyznání totiž byli v 18. století z donucení odstřiženi od zbytku křesťanského města řekou Jihlavou. Toto opatření zapříčinilo vznik židovského ghetta, kde se stále rostoucí obyvatelstvo muselo vměstnat na velmi omezený prostor, v jednom domě tak žilo i 15 lidí. Takto se zrodila ona architektonická rarita domů naskládaných jeden na druhý, bojujících o poslední centimetry prostoru až do nejzazších míst, kam jim to strmé a skalnaté úbočí kopce Hrádku dovolilo.

S příchodem větší náboženské tolerance roku 1848 se začaly ztrácet rozdíly náboženské, narůstaly však ty majetkové. Bohatší Židé se tak stěhovali na druhý břeh Jihlavy, do Prahy, či Vídně. Křesťanská chudina naopak infiltrovala do bývalého židovského ghetta. Oblast tak začala chátrat, další obrovskou ránu přinesla samozřejmě druhá světová válka. Po ní se do čtvrti vrátilo tak mizivé množství obyvatel, že nebylo schopné udržovat tradice a tvořit komunitu.

Celé území kvůli nedostatku financí a absenci zájmu situaci řešit nadále pustlo i v průběhu 2. poloviny 20. století až do osmdesátých let, kdy mělo dojít k plošné asanaci čtvrti a postavení panelových domů na jejím místě. Výstavba však byla příliš finančně náročná, jedním z důvodů bylo například nevhodné podloží, či již zmiňovaný stísněný prostor. Demolice se tak naštěstí neustále odkládala a Třebíč tak paradoxně vydělala na své chudobě.

Tímto se již dostáváme k hlavnímu bodu. Již před rokem 1989 se začalo scházet několik lidí včetně pana Herzána se snahou zabránit demolicím a zániku kultury v Třebíči. Vznik sdružení Za lepší Třebíč se nevyhnul povšimnutí veřejnosti, která jej brzy začala podporovat. Po roce 1989 bylo sdružení právně ukotveno a začalo jednat.

Pan Herzán a politika

Roku 1990 byl pan Herzán zvolen do rady ONV, která složila jako most mezi měnícími se režimy. Jednu z hlavních změn v oblasti architektury bylo zrušení pozice hlavního architekta, který měl na starosti oblast výstavby jako celku a její dopad na život. Panu Herzánovi však tato úloha připadala nezbytná, a tak se stavil do opozice. Situace se vyřešila jeho nástupem na pozici městského architekta, ve které byly tyto záležitosti zahrnuty. Jako třebíčský městský architekt pan Herzán působil v letech 1991-2012. Prvně se vůči novému povolání stavěl skepticky, pozice úředníka v jeho uších zněla spíše jako sprosté slovo. K jeho milému překvapení se však nejednalo o pouhé bezmyšlenkovité vyplňování tabulek, či kývání na návrhy jiných, ale i o tvůrčí činnost. Práce byla jiná, z projektanta vypracovávajícího detailní návrhy domečků se z něj stal jakýsi dozor. Hlídal, aby rozvíjející se architektura dávala smysl jako celek a žádným způsobem neškodila městu.

Zápis Židovské čtvrti do UNESCO

Třebíč 1999—s ministrem kultury Pavlem Dostálem

Právě v prvních pěti letech funkce se začalo nejvíce jednat o záchraně židovské čtvrti. Tenkrát však nikoho ani nenapadlo, že by mohla skončit na seznamu UNESCO. Když v roce 1999 přišlo na komunikaci s tehdejším ministrem kultury Pavlem Dostálem, pan Herzán byl díky svým bohatým zkušenostem jak z architektury, tak z politiky, ideálním kandidátem na doprovod ministra městem. Po zhruba hodině sofistikovaných otázek a obhajování důležitosti židovské čtvrti se zdálo, že ministr odcházel přesvědčen. Do této chvíle však nebyl důvod návštěvy nikomu znám. Záhada byla rozluštěna, když o týden později přišel z ministerstva návrh kandidatury do UNESCO.

Dalším krokem bylo zvolení vhodného zastupitele, který bude zápis obhajovat i v zahraničí. I zde se stal pan Herzán nejvhodnějším kandidátem díky jeho letitým zkušenostem a znalostem angličtiny. Jako koordinátor památek UNESCO měl obrovskou oporu na ministerstvu zahraničí, v zahraničních organizacích, a i v samotném UNESCO, a tak pro třebíčské orgány bylo prakticky nemyslitelné stavit se proti návrhům, které předložil.

Představa teď byla velmi jasná, od původního asanačního plánu je třeba se úplně odklonit a rychle začít vymýšlet novou strategii, než prvotní porevoluční nadšení věci otočit k lepšímu vyšumí. Návrhy byly různé. Nový územní plán vzhledem k délce procesu nepřicházel v úvahu, u možnosti architektonické soutěže hrozilo, že ve snaze zviditelnit se, by architekti nerespektovali historický aspekt místa. Na návrh z Prahy byl zorganizován workshop, kde týmy architektů předkládali své návrhy o budoucnosti čtvrti, vzájemně se doplňovali a spolupracovali. Naprosto nesoutěžní prostředí umožnilo zrod brilantních nápadů, které se opíraly jeden o druhý. Takto byl vytvořen soubor bodů, které by se měly realizovat. Program byl schválen zastupitelstvem a během půl roku byla na světě osnova práce.

Po dalších třech letech plných plánování, financování a samotných oprav bylo v roce 2003 konečně dosaženo sladkého cíle. Pan Herzán si nejvíce váží celého procesu. Sledovat, jak se ze zdevastované památky stal během 20 let národní poklad bylo skutečně kouzelné. Oficialita v podobě zápisu na samotný seznam byla pouhou třešničkou na dortu.

Třebíč – oslavy UNESCO 2003 - vlevo starosta Třebíče Miloš Mašek

K příležitosti desátého výročí vydal pan Herzán knihu *Od asanace k UNESCO*, která podrobně rozebírá celý proces. Dnes pan Herzán příležitostně čtvrtí provází zájemce, od fotografů, přes školy z celého území ČR. Jednoznačně totiž má, co naší generaci říci a předat.

Hudební skupina Kolemjdníci

Kromě profesního života se také věnuje zájmům, ke kterým ho vedli jeho rodiče. Ať už se bavíme o kempingu nebo o hudbě. Za svého studia na VŠ, založil kapelu Kolemjdníci, která má nyní více než padesátiletou tradici. Název kapely naprosto vystihuje její účely a záměry. K jejímu vzniku napsal: *„Rok devatenáctistý sedmdesátý se zapíše zlatým písmem do dějin třebíčské folk & country music, neboť tohoto roku byl položen základní kámen k obnovení a tvůrčímu rozvinutí tradice druhdy velmi rozšířené, dnes pak pohříchu opomíjené, Vánočního to koledování.“* A tak dvacetiletý Lubor Herzán s partou kamarádů o Vánocích 1970 vyrazili na první Svatoštěpánskou koledu po domovech svých příbuzných, kam přinášeli vánoční náladu. Vzhledem ke křesťanskému obsahu koled by se tato činnost dala označit i jako mírně riskantní. Bezesporu byla však tato příchůť něčeho zakázaného tím, co k začínající tradici prostě muselo patřit.

Kolemjdníci 1988 Kočárek, ve kterém se koleda (ve formě alkoholického nápoje) vozila, byl dopravním prostředkem překonávající nejednu překážku zimní kopcovité Třebíče.

Od tohoto roku se každé Vánoce udržovala kolemjdnická tradice a složení kapely bylo velice rozmanité. Z konkrétních let, kdy Kolemjdníci vykonávali svou činnost, stojí za to zmínit hlavně porevoluční Vánoce 1989. Nehledě na politické události je speciálními činilo, že Kolemjdníci kromě své běžné svatoštěpánské obchůzky zahráli i 22. prosince na Gottwaldově (dnešním Karlově) náměstí před několika set diváky.

V průběhu let se vystříдалo 21 muzikantů, až 25 hudebních nástrojů všeho druhu a desítky hraných koled. Dodnes hrají koledy známé i méně známé, třeba i regionální – třebíčské, většinou přejaté a někdy okořeněné špetkou kreativity s recesí i úctou. Co rok volí různé kulisy, jako třeba nejčastěji nošené čepice zmijovky, klobouky, tematická přáníčka a podobně. Každý ročník je tak unikátní.

Samotní vystupující i diváci si užívají spoustu zábavy. Kam Kolemjdníci jdou, zvedají náladu a sami si často odnášejí vtipné historky a tisíce díky posluchačů za další zdařilý ročník koledování.

Kolemjdníci současnost - zleva: generální kolemjdník Lubor Kajetán Herzán, vedoucí kolemjdník Libor Basfejta Fejta, národní kolemjdník Igor Booster Tůma, národní kolemjdník Vít Echo Kožina, globální kolemjdník Miroslav Mech Maláč